

Dziecko z zaburzeniami i opóźnieniami percepcji wzrokowej u progu szkoły

Poradnik dla nauczycieli i rodziców

helpbook

FORUM

Spis treści

Wstęp	4
1. Czym jest percepcja wzrokowa?	5
2. Przyczyny oraz symptomy zaburzeń i opóźnień percepcji wzrokowej u dzieci w wieku przedszkolnym	6
3. Skutki zaburzeń i opóźnień percepcji wzrokowej w początkowym okresie nauki w szkole	9
4. Jak pomóc dziecku z zaburzeniami i opóźnieniami percepcji wzrokowej?	16
4.1. Organizacja pomocy	16
4.2. Ćwiczenia usprawniające percepcję wzrokową	16
4.3. Gry i zabawy manipulacyjno-ruchowe usprawniające percepcję wzrokową	20
5. Propozycje kart pracy dla dzieci 6–7-letnich z zaburzeniami lub opóźnieniami percepcji wzrokowej	24
6. Literatura	45

Wstęp

Przygotowanie dziecka do podjęcia nauki w szkole ma na celu nie tylko sprostanie niezwykle trudnym zadaniom, jakimi są nauka czytania, pisania i liczenia, ale też umożliwienie mu prawidłowego funkcjonowania w rzeczywistości szkolnej i ogólnie w życiu. Wymienione umiejętności są mocno osadzone na podstawowych funkcjach, do których należą percepcja wzrokowa, słuchowa, motoryka duża i mała, lateralizacja oraz orientacja przestrzenna. Funkcje te są ze sobą ściśle powiązane i tworzą skomplikowaną sieć neuronalną w ośrodkach korowych i podkorowych mózgu.

Rzadko jednak się zdarza, że wszystkie istotne dla rozwoju dziecka funkcje są prawidłowo rozwinięte, zintegrowane i tym samym tworzą pożądaną, zsynchronizowaną polisensoryczną całość. Z reguły obserwuje się rozmaite dysharmonie lub opóźnienia, które charakteryzują się różnym stopniem nasilenia i mają swoje następstwa w postaci specyficznych trudności już w pierwszych latach nauki szkolnej. Zarówno nauczyciele, jak i rodzice powinni więc mieć świadomość, że wnikliwa obserwacja zabaw i zachowań dziecka w różnych sytuacjach życiowych, a także analiza jego wytworów stanowi pierwszy krok w kierunku diagnozy ewentualnych trudności i udzielenia konstruktywnej, wczesnej pomocy.

Sprawne funkcjonowanie w obrębie analizy i syntezy wzrokowej oraz synchronizacja z ogólnym rozwojem psychofizycznym dziecka warunkują prawidłową percepcję znaków graficznych, ich subtelne różnicowanie, przetwarzanie i wykonywanie odpowiednich czynności.

Czułość i profesjonalizm nauczycieli pracujących z dziećmi w wieku przedszkolnym, prawidłowo ułożona współpraca z różnymi specjalistami oraz systematyczne wsparcie rodziców mają kluczowe znaczenie we wczesnym eliminowaniu zaburzeń, stymulacji funkcji opóźnionych oraz kompensacji opartych na funkcjach rozwiniętych najlepiej. Z kolei powierzchowna diagnoza i nieprofesjonalna interpretacja problemu, polegająca na stwierdzeniu, że wszystko unormuje się z czasem samo, jest niemal gwarantem niepowodzeń już w pierwszych latach nauki szkolnej i źródłem problemów o charakterze wtórnym.

1. Czym jest percepcja wzrokowa?

Percepcja wzrokowa – zdolność do rozpoznawania i rozróżniania bodźców wzrokowych, a także do ich interpretowania przez odniesienie do poprzednich doświadczeń. Polega na spostrzeganiu wielkości, barw i kształtów, zapamiętaniu ich, wyobrażeniu sobie przedmiotów, zjawisk i relacji między nimi oraz przeprowadzaniu różnych procesów i czynności. Prawidłowe postrzeganie wzrokowe wymaga sprawnie funkcjonującego **analizatora wzrokowego, w skład którego wchodzi:**

Wyróżnia się 5 aspektów percepcji wzrokowej mających największe znaczenie dla rozwoju zdolności uczenia się u dzieci. Są to:

- **koordynacja wzrokowo-ruchowa,**
- **stałość spostrzegania,**
- **spozstrzeganie figury i tła,**
- **spozstrzeganie stosunków przestrzennych,**
- **spozstrzeganie położenia przedmiotów w przestrzeni.**

Funkcja wzrokowa obejmuje:

- **analizę wzrokową,** czyli umiejętność wyodrębniania pojedynczego elementu z całości,
- **syntezę wzrokową,** czyli zdolność do składania podanych elementów w całość,
- **spozstrzegawczość wzrokową,** czyli umiejętność wyszukiwania braków lub różnic,
- **pamięć wzrokową,** czyli zdolność do zapamiętywania obserwowanego materiału,
- **koordynację wzrokowo-ruchową,** czyli umiejętność wykonywania czynności ruchowych pod kontrolą wzroku.

Zatem sam odbiór wrażeń wzrokowych przez siatkówkę oka nie wystarczy do opanowania umiejętności czytania i pisanie, ponieważ bodźce wzrokowe nie są przez oko analizowane ani przetwarzane. Przez oko są tylko odbierane, ale następnie muszą być przetransportowane do mózgu, gdzie następuje ich różnicowanie, analiza oraz synteza.

Najbardziej intensywny rozwój percepcji wzrokowej u dzieci przypada na wiek przedszkolny, między trzecim a siódmym rokiem życia. Jeśli w tym okresie zaburzenia i opóźnienia percepcji wzrokowej nie zostaną wyeliminowane, niemal pewne jest, że już w pierwszych latach nauki szkolnej pojawią się trudności w czytaniu i pisaniu, a zaraz po nich zaburzenia natury emocjonalnej, różnego rodzaju fobie i problemy o charakterze wtórnym.

Odpowiedni poziom percepcji wzrokowej umożliwi dziecku prawidłowe funkcjonowanie w szkolnej rzeczywistości oraz opanowanie tak trudnych i złożonych umiejętności, jakimi są czytanie, pisanie, stosowanie reguł ortograficznych oraz wykonywanie różnego rodzaju operacji matematycznych.

2. Przyczyny oraz symptomy zaburzeń i opóźnień percepcji wzrokowej u dzieci w wieku przedszkolnym

Zaburzenia i opóźnienia percepcji wzrokowej mogą być spowodowane różnymi przyczynami, do których należą:

- uszkodzenia kory mózgowej,
- nieprawidłowo rozwinięte gałki oczne,
- nieprawidłowo funkcjonujący mózg,
- nieprawidłowości w zakresie integracji bodźców sensorycznych w rozwoju ruchowym (dyspraksja),
- niewygaszenie odruchów niemowlęcych,
- nieharmonijny rozwój integracji sensorycznej,
- zaniedbania środowiskowe (brak bodźców stymulujących).

Do typowych symptomów zaburzeń i opóźnień percepcji wzrokowej u dzieci w wieku przedszkolnym, przygotowujących się do nauki w szkole należą:

- trudności w samoobsłudze (np. w samodzielnym ubieraniu się, posługiwaniu się sztuczkami),
- unikanie lub niechęć do udziału w zabawach związanych z kopaniem, chwytaniem, rzucaniem do celu,
- nieumiejętność wyhamowywania ruchów rąk,
- trudności ze staniem na jednej nodze, trzymaniem równowagi,
- niechęćne wykonywanie rysunków i ich ubogość w szczegóły/kolorystykę,
- mylenie kierunku rysowania szlaczek (dziecko rysuje szlaczki od strony prawej do lewej),
- trudności z odtwarzaniem szlaczek,
- niechęć do wszelkiego rodzaju układanek, historyjek obrazkowych, puzzli,
- niechęć do konstruowania z klocków według podanej instrukcji lub odtwarzania wzorów,
- niechęć do szukania różnic między podobnymi obrazkami, przedmiotami i układami przestrzennymi,
- trudności w szukaniu podobieństw w układach zupełnie różnych,
- trudności rozumienia i wnioskowania na materiale obrazkowym,